

BASKIYA HAZIRLAYAN : CEVDET KUDRET

TEODOR
KASAP

İŞKİLLİ MEMO

Mustafa Gürhan
Başaran

Elif yayınları : 18

Tiyatro kitapları dizisi : 3

Bu kitap 1965 yılı Mayıs ayında İstanbul'da
Ekin Basımevi'nde basılmıştır.

İŞKİLLİ MEMO

MOLİÈRE

in

Sganarelle ou le Cocu imaginaire
adlı komedyasından aktaran :

TEODOR KASAP

Baskıya hazırlıyan :
CEVDET KÜDRET

ELİF YAYINLARI

TEODOR KASAP

HAYATI :

Teodor Kasap Kayseri'de doğmuş, İstanbul'da ölmüştür (1835 - 1905). Babası, Sarafim Kasapoğlu adında Rum bir manifaturacıdır. Teodor Kasap, babasının ölümünden sonra, İstanbul'a gitmiş (1846); orada, Kayseri'li bir Rum tüccarın yanında çıraklık etmiş, bir yandan da, Kuruçesme Rum okulunda okumuştur. Kırım Savaşı (1853 - 1856) sırasında dükkâna uğrayan bir Fransız subayı, genç Teodor'un Fransızcaya çalıştığını görünce ilgilenmiş, savaştan sonra onu Fransa'ya götürerek öğrenim görmesini sağlamıştır. Paris'te öğrenimini ilerleten Teodor Kasap, söylentiye göre, birkaç yıl da Alexandre Dumas (baba)'nın kâtipliğinde bulunmuştur.

İstanbul'a dönlünce, Fransızca dersleri vermeye başlamış; böylece, devrin aydın kişileriyle tanışmış; bir süre sonra, gazetecilik hayatına atılmıştır.

Türk basın hayatında Teodor Kasap'ın özel bir yeri ve önemi vardır. Türkçe ilk "eğlence gazetesi" **Diyojen**'i kurmuş (2 Kasım 1870), o devrin en ünlü yazarlarından bazılarının (Âli Bey, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, v.b.) yazı yardımını sağlamıştır. **Diyojen**, dokunaklı yazılarından ötürü, basın idaresince birkaç kere geçici olarak, sonunda da hükümetçe kesin olarak kapatılmıştır (10 Ocak 1873). Teodor Kasap, birkaç ay sonra, **Çingiraklı Tutar** adlı başka bir eğlence gazetesi çıkarmış (5 Nisan 1873), kısa bir süre sonra o da kapatılınca, **Hayal** adlı başka bir eğlence gazetesi kurmuştur (30 Ekim 1873) (1). **Ha-**

(1) Bu gazetede **Hayal** sözü, "karagöz oyunu" anlamında kullanılmıştır; bu bakımdan, **Karagöz** gazetesinin atası sayılabilir.

yal'i çıkardığı sırada, bir yandan da, **İstikbal** adlı günlük bir siyasi gazete kurmuştur (9 Ağustos 1875).

T e o d o r K a s a p'in çıkardığı bütün bu gazetelerde, o devrin siyaset ve toplum sorunları [meseleleri], o çağa göre, her zaman ileri bir görüşle ele alınmıştır.

1873 yılında, **A b d ü l h a m i t**'in şehzadeliği sırasında, **M o l i è r e**'in **Clmri** komedyasını **Pinti Hamit** adıyla aktarmasından (2), daha sonra, **İstikbal** gazetesinde meşrutiyet ve Kanun-i Esasi [Anayasa] üzerine yayımlanan ileri düşüncelerden dolayı **A b d ü l h a m i t**'in öfkesini üzerine çeken **T e o d o r K a s a p**, **K a n u n - i E s a s i**'nin ilânından sonra, **Hayal** gazetesinde çıkan elleri ayakları bağlı bir adamı gösteren ve altında "**Kanun dairesinde serbesttir**" yazısı bulunan bir karikatürle **Kanun-i Esasi**'nin "**Matbuat [basın] kanun dairesinde serbesttir**" maddesine telmihte bulunduğu için, fırsat kolhyan padişahı büsbütün kızdırmış, **Hayal**'in ceza mahkemesine verilmesi için irade çıkmıştır. **T e o d o r K a s a p** üç yıl hapse mahkûm olmuş (1877), bir ara kefaletle salıverilince Avrupa'ya kaçmış, Napoli'de **İstikbal** gazetesini taşbasması olarak yayımlamaya başlamıştır (3). Birkaç yıl sonra, **Ebüzziya**'nın aracılığı ile (4), İstanbul'a dönmesi için saraydan izin çıkmış, Mabeyin Kütüphaneciliğine tayin olunmuş. Ömrünün sonuna kadar o görevde çalışmıştır.

TIYATRO ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ :

T e o d o r K a s a p tiyatroya karşı yakın bir ilgi göstermiştir. O yıllarda, İstanbul'da Türkçe oyunlar oyna-

(2) **T e o d o r K a s a p**'in oğlu **D i y o j e n**'in 9.2.1939 tarihli mektubu: **İ s m a i l H a b i p S e v ü k**, *Tanzimattanberi*, c. I, Remzi Kitabevi, İstanbul 1940, s. 218.

(3) Oğlu **D i y o j e n**'in mektubu: aynı eser.

(4) **Ebüzziya T e v f i k**'in **A b d ü l h a m i t e** mektubu: **A s a f T u g a y**, *İbrat, Abdülhamit'e Verilen Jurnaller ve Jurnalcılar*, s. 125. Okat Yayınevi, İstanbul 1961.

mak üzere on yıllık bir imtiyaz alan "Osmanlı Tiyatrosu" Müdürü G ü l l ü A g o p'un tutumunu önce **Diyojen**, sonra da **Hayal** gazetesinde çeşitli yazılarıyla sürekli olarak eleştirmiş, bu konuda çetin tartışmalara girişmiştir. Gerçi, **Diyojen** ve **Hayal** gazetelerinde tiyatro yazıları da öbür yazılar gibi imzasız çıkmıştır. Ancak, tartışmalarda, karşı taraftaki yazarlar, T e o d o r K a s a p'ın adını andığına, onlara verilen karşılıklarda da bu hal benimsendiğine göre, yazıları T e o d o r K a s a p'ın yazdığı anlaşılacaktır.

Çeşitli dergi ve gazetelerle giriştiği tiyatro tartışmalarında, üzerinde direndiği başlıca düşünceleri şunlardır:

... Bir kere şu "Osmanlı Tiyatrosu" denilecek mahallé düşünelim. Bir kere olsun gödelim görelim... Oynanan oyunlara bakalım. Fransız ahlâk ve etvârı [davranışları] üzerine yazılmış, Türkçe bilmez bir Ermeni tarafından tercüme edilmiş bir oyun. Şimdi bunu fazla okarak henüz "gayret" i "gar-yet" telâffuz eden bir aktör de saha-i temâşâyâ vaz ederse [oynarsa] ve bu oyun Osmanlıların tehzib-i ahlâk etmeleri [ahlâklarını düzeltmeleri] için oynanılırsa, artık gülünmez mi? Eğlenilmez mi?

... Tiyatro denilen şey, adeta bir mekteb-i ahlâktır [ahlâk okuludur] ve oynanan oyunlar ise tehzib-i ahlâk [ahlâkı düzeltmek] için verilen derslerdir ki, Fransız ahlâkını taslihi için yapılmış bir oyun ise, hiçbir vakit Türk ahlâk ve etvârını [davranışlarını] taslihe medâr olamaz [yardımcı olamaz], belki ifâd eder [bozar] (5).

... Biz henüz elifi mertek sanırken [elif harfini direk sanırken; yani, okumamız yazmamız bile yokken], bir de tutup da Mösyo bilmem nenin Paris âşiftegânnın [aşiftele-rinin] serâfir-i ahvâline [hallerinin sırlarına] dair yazdığı oyundan ne ibret alabiliriz? (6).

... Tiyatronun esası, ahlâktan başka bir maksat üzeri-ne mebnî [kurulmuş] değildir.

(5) *Diyojen*, 9 Teşrinisani 1288 [21 Kasım 1872], no. 161.

(6) *Diyojen*, 15 Teşrinisani 1288 [27 Kasım 1872], no. 164.

... Şimdi siz tiyatronun ahlâk mektebi olduğunu teslim ediniz ve tiyatronun en mühim bir subesi hâl-i hazır vukuât ve âdatını [bugünün olaylarını ve âdetlerini] tashih için yapılan komedilere ve dramlara mahsus olduğunu anlayınız da... (7)

Tiyatro zararsız eğlencelerin kâffesine [hepsine] müreccahıtır. Çünkü hem eğlenceye ve hem de ahlâk ve âdâba [terbiyeye] hizmet eder. Lâkin mükemmel ve muntazam olmak şartıyla.

... Bundan çend [birkaç] sene mukaddem [önce] lisan-ı cenebiden [yabancı dilden] derme-gâtma olarak bâzı ufak-tefek oyunlar gûyâ Türkçeye tercüme olunup mevki-i icrâya konulmuş [oylanmış] ise de, gerek tercümenin şive ve ifadesi ve gerek oynayanların lisan ve telâffuzları [söyleyişleri] dinliyenleri sâmia-hırûş eder [dinliyenlerin kulaklarını tırmalar] bir halde olduğundan, râğbet-i umûmiyyeye mazhar olmayıp [genel râğbete ulaşamayıp] bugünkü ortaoyunlarının mâdununda [altında] kalmış ve oynanan oyunlar dahi o makule [türlü] tercümelere münhasır olarak Osmanlı âdâb ve ahlâkına [terbiye ve ahlâkına] tevâfuk etmediğinden [uymadığından] seylr ve istimândan [dinlenmesinden] Osmanlılarca bir zevk ve lefâfet hâsıl olamamakta bulunmuş idl. (8)

... Mîl-i sâirenin [başka ulusların] gerek ibret ve gerek mizah ve zevk için icat ve tasvir edegeldikleri kassaları, hikâyeleri kendi âdât [âdetler] ve ahlâklarına mutâbakattan [uygunluktan] ayrılmadığı cihetle, onların kassaları bize ibret ve şevkten [neşeden] hisse-bahş [hisse verici] olamaz. Meselâ mîl-i sâirenin [başka ulusların] oyunlarında yaptıkları şekiller bizde görülmediği için ibretçe tesiri azdır. Oyunun muhâverâtında [konuşmalarında] kullandıkları cınaslı, gülünçlü sözler mümâresesizlik hasebiyle [alışılmamışlık dolayısıyla], bizde gülünce, zevke hiç yardım edemez. Hâ-

(7) *Diyojen*, 25 Teşrinisani 1288 [6 Aralık 1872], no. 168.

(8) *Hayal*, 31 Teşrinievvel 1289 [12 Kasım 1873], no. 4.

sılı, hiçbir oyun bizim ıslahımıza tesadüf eylemedikçe bir şeye benzemez (9).

.. Tiyatro hemen medeniyet kadar lazımdır. Fakat medeniyet bir memlekete hariçten [dışardan] girmeyip içinden çıktığı gibi, tiyatro da hi hariçten gelmez, içinden çıkar (10).

... Bizim için tiyatroyu ne Yunan'dan, ne Roma'dan, ne Fransa'dan, ne İngiltere'den almağa ve onlara tatbik etmeğe haccet yoktur. Gerek tatbik ve taklit suretiyle olsun ve gerek min-el-kadim [eskiden beri] mevcut bulunsun, halkımızda tiyatro fikri ve elimizde bir de tiyatro var ki, ismi ne "zuhuri" [zuhuri kolu, ortaoyunu takımı] diyoruz. İmdi, "zuhuri" denilen tiyatro terakkiyyât-ı zamâneye [zamanın ilerlemelerine] nisbette geride kalmış da şimdi ihtiyacımıza gayr-ı kâfi [yetersiz] bulunmuş ise, bunu bugünkü ihtiyacımıza [ihtiyaçlarımıza] kâfi olabilecek dereceye isâl etmeliyiz [ulaştırmalıyız]. Yani "zuhuri"yi şimdi oynamakta olduğu avlulardan ve yahut ahır gibi yerlerden çıkarıp Gedikpaşa Tiyatrosu [Osmanlı Tiyatrosu] gibi bir muntazam yere götürmeliyiz (11).

.. Mösyö Ayyavzyan cevapları bizim birtakım "ortaoyunu", "meddah", "karagöz" gibi şeylerimizle eğlencis. Bu gibi şeylerin medeni mülkete yalıtılmıyaeğini anlatmak istenmiş. Fil-hakika [gerçekten], biz karagöz'ün kaba kaba sözlerini ve o cahil meddah'ların naklettikleri [anlattıkları] hikâyeleri dinleriz. Zuhuri kolu'nun da ıslah-ı bâli [halinin düzeltilmesi] lazım olduğunu teslim ederiz. Bunlar her ne kadar mükemmel değiller ise de, Fransız şuarâsından [şairlerinden] Müse [Musset]'nin "kadehimiz küçük ise de, bizim olduğu için ondan içeriz" dediği gibi, bunlar da bizim kendi matâımızdır [mahmımızdır]; bunların kaba sözleri, kaba hikâyeleri hep Türk ahlâkı üzerine bina edilmiştir [kurulmuştur]. Senin bugün istihzâ [alay] ettiğin "ortaoyunu" yarım ıslah edildiğinde asıl Osmanlı tiyatrosu olacaktır. Güllü Agop'un

(9) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

(10) *Diyojen*, 15 Teşrinisani 1288 [27 Kasım 1872], no. 164.

(11) *Diyojen*, 25 Teşrinisani 1288 [7 Aralık 1872], no. 168.

tiyatrosuna ise Ermeni, Fransız, İngiliz, İtalyan tiyatrosu denilir, fakat "Osmanlı Tiyatrosu" denilemez. Çünkü içinde Osmanlığa müteaddik [ilgili] hiçbir şey yok (12).

... Memâlik-i İslâmiyyede [İslâm ülkelerinde] ve ez-cümle [bunlar arasında] İstanbul'da pek az zamana kadar bu leap "zuhuri kolu", "ortaoyunu", "hayal" [karagöz] gibi başlıca isimlerle maruf olan fâer-âmiz lû'biyyât [libretli oyunlar] ile ifâ olunurdu [yerine getirilirdi]. Mürûr-ı zaman [zaman geçmesi] ve ilâvât-ı eyn ü fin [yer ve zamanın eklemeleri] ile bu oyunların b'ir çoğu çağırından çıkmış ve tebeddül-ı mizâc-ı asr [zamanın mizacının değişmesi] ile umûmun ragebâtı [rağbetleri] artmayıp erbâbı da bu yolda feda eylediği vaktin ivaz [karşılık] ve mükâfatına lâyıkıyla dest-res olmadığundan [elde edemediğinden] giriftâr-ı fütûr olmuştur [bezginliğe uğramıştır]. Bu oyunlar ise vaktiyle ahlâk-ı mahallîyye [yerli ahlâk] üzerine tesis olunmuş [kurulmuş] bulunduğundan, biz libret ve zevki yine bil-ıslaah [ihlah ile] bunlarda aramaklığımız lâzım ve zarurîdir (13).

Dünkü "Şark" ta ortaoyunlarının ahlâk-ı umûmiyyeyi [genel ahlâkı] ifsâd eylediğinden [bozduğundan] bahs ile men buyurulması [yasak edilmesi] hakkında bir varaka [yazılı kâğıt; burada: açık mektup] gördük. Valââ [gerçi] biz de sâlih-i varaka [açık mektubun sabibi] ile bu bâbda hem-eşkârız [aynı düşüncedeyiz]. İkin men'ini [yasak edilmesini] değil, ıslahını [düzeltilmesini] arzu ederiz. Çünkü ortaoyununu Türklerin tiyatrosudur. Hattâ zuhûr-ı Osmanlıyanla [Osmanlıların meydana çıkışıyle] beraber ifâ ve fâal edilmiş [yaratılmış] olan "hayal" [karagöz] denecessüm etmiş [cisimleşmiş] olduğundan, değil men'ini, illâ [tersine], âdât-ı millîyyemize tevfikân [ulusal âdetlerimize göre] ıslahını arzu etmeliyiz. Bu mâkule [ürü] şeylerin ıslahı da eshâb-ı kalem'in [kalem sahiplerinin] hîmet ve lânesine [çaba ve yardımına] muhtaç bulunduğundan, hükûmet-i seniyyeden [yüce hükümetten] men'ini istirhâm edecek yerde, eshâb-ı ka-

(12) *Diyozen*, 9 Teşrinisani 1288 [21 Kasım 1872], no. 161.

(13) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

İçinden ıslaahını talep ve niyâz etmelidir [dilemeli ve yalvarmalıdır] (14).

... Biz ortaoyunlarını tiyatroya her cihetle tercih ederek [yeğliyerek] ıslaahını arzu eder ve tiyatro idaresi, tiyatroculuğa malûmât-ı kâfiyyesi [yeter bilgisi] olan bir adamın yol-i iktidârında [güçlü elinde] bulunmadıkça, ortaoyunlarından ziyade ahlâk ve âdât-ı milliyemizi [ulusal ahlâk ve âdetlerimizi] ifsâd eder [bozar] itikaadındayız [inancındayız] (15).

T e o d o r K a s a p, işte böyle, tiyatronun bir "ahlâk okulu" olduğu düşüncesinden hareket ederek, başka ulusların âdet ve ahlâklarına göre hazırlanmış yabancı oyunların Türk ahlâkını düzeltmeye yaramıyacağı inancıyla, her memlekette tiyatronun dışardan gelmeyip, içerden çıkması gerektiği görüşünü savunurken; *Habîka* gazetesinde H a g m e t adında bir yazar, bu görüşe karşı şöyle demiştir:

... Avrupa oyunları Avrupa'luların ahlâk ve âdâtı [âdetleri] üzerine yazılmış olduğu için elbette bizim ahlâk ve âdâtımıza tevâfuk etmez [uymaz]... Bununla beraber, hiçbir millet yoktur ki, diğer milletin bu gibi âsârına [eserlerine] göz kulak kapasın. Çünkü böyle şeyler yek-digerinin [birbirinin] ahlâk ve âdâtına vukuuf [öğrenme] içindir, yoksa Kasap Efendi'nin zannı gibi ahlâk dersi almak için değildir.... Avrupa'lılardan aldığımız tiyatro oyunları da bize ahlâk dersi veremez, yalnız hangi milletin eseri ise, o milletin ahvâllinden [hallerinden] haber verir.

... Hasap Efendi, medeniyet bir memleketin içinden çıkar âddâsında bulunduğundan, tiyatronun da hârliden [dışardan] gelmeyeceğini söylemiş. Biz burasına aslaa ve kat'â [hiç] kabul edemeyiz. Çünkü malûm olduğu üzere tiyatro eski Yunanlıların, Romalıların ahlâk ve terbiye âdâtına [âdetlerine] muvâfık [uygun] olarak ihtirâ [icat] edilmiş bir

(14) *Hayal*, 22 Mayıs 1290 [3 Haziran 1874], no. 69.

(15) *Hayal*, 4 Eylül 1290 [16 Eylül 1874], no. 99.

seydir. Avrupa'da ise onları taklit ile başlamıştır. Acaba Yunanlıların, Romalıların ahlâk ve âdât-ı milliyeleri [ulusal ahlâk ve âdetleri] sair [başka] Avrupa milletlerinin terbiye ve ahlâkına tamamiyle muvâfık mı imiş ki onlar Kasap Efendi gibi talâssup etmeyip de taklit ve kabul etmişler? Bir millet iftilât ettiği [karşıp görüştüğü] diğer bir milletin ahlâk ve âdâtına vâkıf olunca [ahlâk ve âdetlerini öğrenince] neden ahlâk ve terbiyesini kaybetmiş? Bu nasıl mantık? anlayamıyoruz. (16).

Aynı yazar, daha önce verdiği başka bir karşılıkta da, yerli oyun sayısının azlığına işaret ederek şöyle demiştir:

... İnsaf edelim de bir kere asıl lisans sahiplerinin yazdıkları oyunların m'kdarını düşünelim. Böyle sekiz on parça oyun ile tiyatro nasıl devam edebilir? (17).

Bu tartışmaya sonradan N a m ı k K e m a l de Tiyatrodan Böhseden Arkadaşlara başlıklı makalesiyle katılarak ve daha çok H a ş m e t'ten yana çıkarak, tiyatro üzerindeki görüşünü şöyle özetlemiştir:

... Fikrimize tiyatro esâsen öyle marifet veya ahlâk mektebi değil, âdetâ bir eğlencedir... Fakat ilkr-i beşerin [insan aklının] icat ettiği eğlencelerin cümlesine [hepsine] müreccih [yeğ] ve cümlesinden faidedir [faydahdır]... Eğlencede ibret-bahşktan [ibret vericilikten] büyük ne faide tasavvur olunabilir?... Ahlâkça tiyatroyun hizmetini gazetelerden, kâtaplardan ziyade sayarlar. Ben de bu iftıkâada mâlim.

... Oyunlar ekser [çoklukla] Avrupa lisanslarından tercüme olunmak bahsine gelince: bu bir kabahat ise, mes'ûliyeti tiyatroya değil, eshâb-ı kaleme [kalem sahiplerine] ıttır. Ma'mafih [bununla birlikte], tiyatro tercümesinde o

(16) *Hadika*, 4 Kânunuevvel 1288 [16 Aralık 1872], no. 17.

(17) *Hadika*, 25 Teşrinisani 1288 [7 Aralık 1872], no. 12.

kadar büyük bir zarar da göremiyorum.... İnsan sül-i misal [kötü örnek] almak isterse, her gün her tarafı dolayan sül-i emsâl [kötü örnekler] kâfidir. Edepsizlik yolunu edebiyat içinde aramağa kimse muhtaç olmaz zannederim.

Edebiyatın vatani yoktur. Bir fikir eğer sahîh ise, bir lisanda edeceği tesiri diğer lisanda da tamamıyla fera eder.

... Avrupa'da bir oyun yüz kereye kadar oynanırken, İstanbul'da ancak üç beş kere seyr olunduğundan, Güllü Agop Efendinin tiyatrosu Fransa'nın en büyük tiyatrosundan ziyade te'lifâta [yerli eserlere] ihtiyâç gösterir. O kadar eser nerede bulunacak? Fransa'da tiyatronun muallim-i evvelî [ilk öğretmeni] add olunan [sayılan] Corneille, İspanyolcadan, ve Almanya edebiyatının müeddlerinden [yaratıcılarından] olan Goethe Fransızcadan oyun tercüme ettiğini düşündükçe, bizim oyunlar sırf bizim âsârdan [eserlerden] olsun deneyeceğimizi varmıyor (18).

N a m ı k K e m a l, bundan birkaç ay sonra, Vatan yahut Süistre dramının "Osmanlı Tiyatrosu" nda oynanmasından bir gün önce, eserini tanıtmak için yazdığı Tiyatro başlıklı uzun bir yazıda, T e o d o r K a s a p'ın adını unnamışsa da, onun, sadece, tiyatronun ahlâk mektebi olduğu yolundaki görüşüne katılmış, fakat "zuhuri kolu" ve "ortaoyunu" hakkındaki görüşüne hücum etmiş; G ü l l ü A g o p'un tutumunu ve tiyatrosunu ise övmüştür:

... Bir millet umûmen [hep birden] ahlâk kitabı yazsa bir adamı pek kolay terbiye edemez; bir edip [edebiyatçı, yazar] birkaç güzel tiyatro tertip etse bir milletin umûmünü [hepsini] terbiye edebilir.

... Mîleli mütemedîlinede [uygar uluslarda] ahlâkça görülen bu kadar inkılâbâta [değişmelere], hissiyatça [duygularca] zuhûr eden [meydana çıkan] bu kadar ulviyyâta [manevî yüceliklere] her şeyden ziyade tiyatrolar hizmet etmiştir.

Bizde ise... "zuhurî kolu" dahi meydana gelmişti. Bu da bir nevi tiyatroya demek ise de, tertîp ve terâsında ne tasvir-i tabiat, ne de te'sir-i kelâma [ne tabiatın tasvirine, ne de sözün etkisine] bakılarak, aradı "edeb" in ilk mânası [1. terbiye, 2. edebiyat] dahi riâyetten sâkât [saygı gösterilmez, uyulmaz] olduğundan, eğlence değil ukulânın [akulların] nefretini celbetmek [çekmek] ve echelenin [cahillerin] ahlâkını ifsâd eylemekten [bozmaktan] başka hiçbir şeye hizmet etmedi.

... Tiyatro "ortaoyunu" değildir. Çünki ortaoyunu yalnız güldürür. Tiyatro gâh ağlatır, gâh güldürür, gâh ağlatıp güldürmeden eğlendirir. Ortaoyunu en budalaca evzâ [davranışları, durumları], en bi-edebâne [edepsizce] sözleri, en çetre'îl, en galiz lâfızları [kaba sözleri] gösterir. Tiyatro, viedanın en sâki perdelerini açar, kulbin en hakki hissiyyâtını [duygularını] tahlil eder, emr-i ehakk-ı nefsâniyyenin [ruhun en hakki buyruklarının] en şedid [şiddetli] te'sirlerini [etkilerini] meydana kor, dünyanın en büyük bellîyyâtını [sıkıntılarını] tasvir eder; insanın en vahşî hevesâtını [isteklerini] meydana çıkarır, ahlâkın seyyâtıyla [kötülükleriyle] eğlenir, âdâtm [âdetlerin] münasebetsizlikleriyle istihzâ [alay] eder; aşka bir hicran [ayrılık] musallat eder, seyredentler gıryan olur [ağlar]; riyâyâ [iktyüzlülüğe] bir muskara nikaab [maskel] geçirir, görenlerin gülmemek elinden gelmez. İşte ortaoyunu o, tiyatro budur (19).

Teodor Kasap, Namık Kemal'e tartışmaya girişmek istememiş olacak ki, bu yazılara karşılık vermemiş; ancak, tiyatroyun "ahlâk okulu" olduğu yolundaki düşüncesini, Namık Kemal'in "fikrimce tiyatro esasen öyle marifet veya ahlâk mektebi değil, âdetâ bir eğlencedir... fakat fikr-i beşerin [insan aklının] icat ettiği eğlencelerin cümalesine [hepsine] müreccah [yeğ] ve cümlesinden fâkeldir." düşüncesiyle birleştirerek, daha sonraki

yazularından birine, N a m ı k K e m a l'in adını anmadan, "Üyatro zararsız eğlencelerin kâffesine [hepsine] müreccaktır. Çünkü hem eğlenceye ve hem de ahlâk ve âdâba [terbiyelere] hizmet eder; lâkin mükemmel ve muntazam olmak şartıyla" (20) diye başlamış; fakat, karagöz ve ortaoyunu hakkındaki görüşü üzerinde direnmis, bunlara önemini ve değerini belirtmek için gazetesinde her vesile ile sürekli yayın yapmaktan geri kalmamıştır. Bu konuda sadece tartışmakla yetinmeyip, kendi görüşünün doğruluğunu ve bu görüşe uygun bir çıkış açılmasını sağlamak isteğiyle, ortaoyunlarının yeniden düzenlenmesi işine girişmiş, Hayal gazetesinin bu işi "der-uhde ettiğini" [üzzeriae aldığını] bir bildiri ile açıklamıştır. Bu bildiride, o zamana kadar çeşitli yazarlarla giriştiği tartışmalarda ıleri sürdürdüğü görüşler —tiyatronun ahlâk okulu olduğunu, başka ulusların ahlâk anlayışı ve âdetleri bize uymadığı için, onların oyunlarından bizim ibret dersi alamıyacağımızı— özetledikten sonra, şöyle demektedir:

... Buraları umûmun müsellemi [herkesin doğru olarak kabul ettiği], ve bâzı zevât-ı izâmın da [büyük zatların da] bizim oyunlarımızın islah ve tervici [düzeltilmesi ve sürümünün artırılması] arzûsunda buldukları "Hayal" idaresinin malûmı olduğundan, hubb-i vatan [vatan sevgisi] sâikasıyle [sebebiyle] bu yolda âcizâne bir hizmete muvaffakiyyet [başarı] ümidiyle, hayal [karagöz], ortaoyunu gibi oyunlarda mahâret-i kâfiyyeleri [yeter ustalıkları] olan zevâtın [zatlardan] bir ikasıyle görüşülerek hazırlardan işe yarıyan ve istabil-i islah [düzeltilmesi kabil] olan oyunların tekrar tertibine [düzenlenmesine] ve mîllet-i sârenin [başka ulusların] en büyük müelliflerinin [yazarlarının] ibret-engiz [ibret verici] ve letâif-âmiz [güzel şeyler karışmış] olan en güzel eserlerinden ahz-i esâs ederek [temel alarak] bize istenilen yolda terkibine [birleştirilmesine] mübâşeret olundu [baş-

landı ve "Hayal" idaresi ortaoyunlarının bu yolda tertibi idaresini der-uhde ederek [üzerine alarak]... (21).

Ortaoyunlarından hangilerinin "ıslah" edilerek sahnede oynanabilir hale getirilmek üzere ele alındığını ve nasıl bir sonuca ulaşıldığını bilmiyoruz. Batılı yazarların eserlerinden alınacak temeller üzerine kurulması düşünülen oyunlara gelince; bunun elimizdeki tek örneği, *İşkilli Memo*'dur. Bu oyunun üzerinde ayrıca duracağız.

Ş i n a s i ile başlayıp Â l i B e y ve A h m e t V e f i k P a ş a ile başarılı ilk örnekleri verilen yerli oyun geleneklerinden yararlanma akımını T e o d o r K a s a p, işte böyle, bilinçli olarak bir plâna bağlamaya çalışmışsa da, işbirliğine çağırıldığı "eshâb-ı kalem" [kalem sahipleri] ne yazık ki bu çağrıya kulak asmadığı ve onun görüşünün tam tersine bir yol tuttuğu için, tiyatromuz bugüne değin kişiliğini bulamamış, Batı taklitçiliğinden kurtulamamıştır. Bunda, katıksız Batı hayranlığıyla işe giren N a m ı k K e m a l'in, daha sonra da A b d ü l h a k H â m i t'in büyük etkisi olduğu kanısındayım. Bu iki yazar, kendi çağlarının büyük sanatçıları sayıldıkları için, "eshâb-ı kalem", T e o d o r K a s a p'ın gösterdiği yola gitmek-tense, ötekilerin tutumunu örnek edinmiştir (22). İşte bu tu-

(21) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

(22) Bu iki yazarın oyunlarını incelediğimiz zaman, çoğunda, Batının ünlü eserlerinden gelmiş birtakım etkiler; kimizaman, etkinin de üstünde, konular, olaylar, durumlar, sözler arasında yakın benzerlikler, hattâ olduğu gibi aktarmalar görürüz.

N a m ı k K e m a l'de: *Vatân yahut Silistre*'nin birinci sahnesi üzerinde S h a k e s p e a r e'nin *Romeo ve Juliet* dramının balkon sahnelerinin etkisi; *Gülünhal* ile *Hamlet* arasında açık benzerlikler; *Zavallı Çocuk*'un bütünü üzerinde *Romeo ve Juliet*'in, sondaki ölüm sahnesinde ise H u g o'nun *Hernani* dramının etkisi; *Mukaddime-i Celâf*'de H u g o'nun *Cromwell* önsözünün adım adım izlenmesi, v.b...

A b d ü l h a k H â m i t'te: *Nesteren* oyununun, C o r-

tum, tiyatro edebiyatımızı bir çıkmaza saptanmış, Ş i n a s i ve Â l i B e y'in olumlu başlangıcını olumsuz bir sonuca ulaştırmıştır.

Şu noktayı da ayrıca belirtmek gerekir: *Hayal* gazetesindeki bildiriden ve kendi eserlerinde açıkça anlaşılıyor ki, T e o d o r K a s a p, Batı oyunlarına kapıları büsbütün kapamayı değil, onlardan ibret alınabilecek olanların bizim ahlâk ve âdetlerimize uydurularak Türkçeye aktarılmasını düşünmüştür.

ESERLERİ :

1 — **Monte-Kristo**: Roman, Ahmet Mithat matbaası. İstanbul 1288 [1871]. A l e x a n d r e D u m a s p è r e 'in *Le Comte de Monte-Cristo* adlı romanının çevirisidir.

Eser, ilkin, *Diyojen* gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış (23), "on ikinci bâb" a kadar yayımlanmış, fakat tefrikası çok uzun süreceği için, yarıda kesilmiş, forma forma basılarak satışa çıkarılmıştır.

Tefrikanın kesilmesinden dört sayı sonra, *Diyojen*'de şöyle bir ilân yayımlanmıştır:

Şimdiye kadar "*Diyojen*" e tefrika suretiyle dere edilmekte [konmakta] bulunan "*Monte-Kristo*" hikâyesi her birisi "*Diyojen*" büyüklüğünde tahminen yirmi iki tertip [forma, fasikül] olmak üzere altı ciltten ibaret ve bunun "*Diyojen*" vasıtasıyla ilmalı [tamamlanması] ise pek uzun bir zamana mütevakıf [bağlı] bir keyfiyyet [iş] bulunduğu elhette, hikâye-i mezkûrenin [adı geçen hikâyenin] bundan böyle haftada iki veya üç defa birer tertip olarak tab'ü ihraîi [ba-

n e l l i e 'in *Le Cid* tragedyasına nazire olarak yazılması; *Heber* üzerinde yine C o r n e i l l e 'in *Horace*, R a c i n e 'in *Büyük İskender* tragedyalarının etkileri; *Finten* üzerinde S h a k e s p e a r e 'in *Othello* ve *Macbeth* dramlarının açık izleri, v.b...

(23) *Diyojen*, 30 Teşrinievvel 1287 - 20 Mayıs 1288 [11 Kasım 1872 - 1 Mayıs 1873], no. 66 - 123.

alıştırılarak çıkarılması] ve gazete müvezzileri [dağıtıcıları, satıcıları] vasıtasıyla bey' ü furuhtu [satılması] tensesib kılınmış [uygun görülüş] ve ol vechile tab' ü İhrâca mubâzeret olunmuştur [başlanmıştır]... (24).

Eser çok tutunmuştur.

A h m e t M i t h a t, ilk romanı **Hasan Mellah** [Gemici Hasan] : buna nazire olarak yazmıştır (1875).

2 — **Pinti Hamit**: Mudhike [komedyası], 5 fasıl [perde]. İstanbul 1290 [1873] (25). İkinci bas. İstanbul 1324 [1908]. **M o l i è r e**'in **L'Avare** [Cimri] (1668) adlı komedyasından aktarılmıştır.

T e o d o r K a s a p, **Diyocen** gazetesinde tiyatroyun ahlak okulu olduğu ve Türk âdetlerine uygun olması gerektiği yolundaki görüşünü savunurken, buna bir de örnek vermeyi düşünmüş olacak ki, **M o l i è r e**'in **Cimri** adlı komedyasını yerli geleneklere uydurarak ve halk arasında cimrilik örneği diye anılan **P i n t i H a m i t**'e uyguluyarak Türkçeye aktarmıştır.

Eser, Osmanlı Tiyatrosu'nda oynanmış (6 Nisan 1873) ve "teşrihe râğbet buyurmuş olan zevâtin [zatlarn] mazhar-ı tahsini" olmuştur [beğenmesiyle şeref kazanmıştır] (26).

Yukarda da söylediğimiz gibi, oyuna **Pintü Hamit** adının verilmesi, o sırada şehzade bulunan Abdülhamit'i kızdırmıştır. **T e o d o r K a s a p**'in oğlu **D i y o j e n**, konuyu aydınlatmak için, İsmail Habip Sevük'e Atina'dan gönderdiği 9 Şubat 1889 tarihli bir mektupta, şöyle demektedir:

(24) *Diyocen*, 29 Temmuz 1288 [10 Ağustos 1873], no. 127.

(25) *Çingiraklı Tatar* gazetesinin 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873] tarihli 2 nci sayısında şöyle bir ilân var:

Gedlikpaşa Tiyatrosu'nda oynanmakta olan "Pinti Hamit" komedyası Köprübaşı barakasında ve Bahçekapısı'nda Acem Hasan Aşkanın dükkânında satılmakta olduğu ilân olunur.

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1290 tarihinin hieri tarih olduğu anlaşılmaktadır.

(26) *Çingiraklı Tatar*, 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873], no. 2.

"Pinti Hamit" piyesi basılıp satıldıktan ve flânları da yapılarak tiyatro binası baştan başa dolduğu sırada, sonradan Rejî komiseri olan Nurl Bey, şehzade Abdülhamit namına Teodor Kasap'a gelip bu ismin değiştirilmesini ve değiştirmezse, hakkında hayırlı olmayacağını söylemiş. Halbuki basılıp satılmış ve flânları yapılmış bir piyesin son dakikada isminin değiştirilmesinden bir fayda çıkmıyacağı tabii idi (27).

Oyun, yine adı yüzünden, Basiret gazetesinde eleştirilmiş (28); Teodor Kasap, bu yazıyı Çingiraklı Tatar'a olduğu gibi alarak, ileriye sürülen düşüncelere birer araç içinde karşılık vermiştir:

... Tahkikimize [araştırıp öğrendiğimiz] göre, bu oyun Fransız lisanından yapılmış ve lakabı da "Hasis" imiş. Aca bu tercümesine hımmet buyuran zatın "Hasis" tabirini "Pinti Hamit" e tebdil etmesinden [değiştirmesinden] muradı nedir, anlayamadık. Eğer maksadı bu isim ifrât-ı hissete [aşırı hasisliğe] delâlet eder mülahazası [düşüncesi] ise (İfrât-ı hissete delâlet ettiğinden değil, ancak misallerle şöhret bulunmuş, ismi hissete [hasislikte] darb-ı mesel [atasözü] olmuş bir "Pinti Hamit" vardır da onun için...), şurasını düşünememiş ki, "Nikola, Petro" namında pek çok ahissâ [hasisler] bulabilir (Nasıl düşünmedim, düşündüm ama, dediğiniz gibi "Nikola, Petro" ismini versen, onun için de niçin "İstefan" yahut "Artin" denilmişt diye itiraz edersiniz diye korktum. Yoksa her müllette hasis vardır.. Senin bu yolda müdâhencelerine [dalkavukluklarına] Osmanlılar aldanmaz). Yine işittiğimize göre, bu oyunun müterelmî [çevireni] bir Hristiyan imiş; işte o Hristiyan müsyöye deriz ki, Müslümanlar saha-yette [cömertlikle] meşhurdurlar (Evet ama, "Pinti Hamit" hisset [hasislik] ile maruftur)... (29).

Görüldüğü gibi, oyunun eleştirilmesi sanat-dışı bir açı-

(27) İsmail Hâbîp Sevük: *Tanzimattan önce*, c. I, İstanbul 1940, s. 218.

(28) *Basiret*, 25 Mart 1289 [6 Nisan 1873], no. 895.

(29) *Çingiraklı Tatar*, 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873], no. 2.

dan ele alınmış, Hıristiyanlık-Müslümanlık kavgası haline dökmüştür. **Pinti Hamit**, **A h m e t V e f i k P a ş a**'nın **Azarya** aktarisinden çok daha başarılı olduğu halde, ikincisinin ün alıp birincinin unutulmasında, cimrilüğün birinde Yahudi'lere, öbüründe Müslüman Türk'lere uygulanmasının etkisi olmuştur kanısındayım.

3 — İskilli Memo: Ortaoyunu, 1 fasıl. Hayal matbaası. İstanbul 1291 [1874] (30). İkinci bas. **Tam Müstebit yahut İlkili Memo:** İstanbul 1324 [1908]. **M o l i è r e**'in **Sganarelle ou le Cocu Imaginaire** (1660) adlı bir perdelik manzum komedyasından aktarılmıştır.

T e o d o r K a s a p, yerli oyun geleneeklerinden yararlanma konusunda giriştiği çetin tartışmalardan sonra, görüşünün doğruluğunu ispat için, ortaoyunlarının "ıslah" ve başka ulusların eserlerinin bize uyabilecek olanlarından alınacak temeller üzerine oyunlar kurulması işine giriştiğini **Hayal** gazetesinde yayımlanan bir bildiri ile açıklamıştı. Bundan tam bir ay sonra, aynı gazetede, **İskilli Memo** oyununun tefrikasına başlanırken, bildirideki sözler tekrarlandıktan sonra, şöyle denmektedir:

... İşte meşhur **Molyer** [Molière] in "**İskanarel**" [Sganarelle] nâmında olan komedyası esas ittihaz olunarak [te-

(30) Bu eser ilkin **Hayal** gazetesinde tefrika edilmiş, tefrikanın sona erişinden iki sayı sonra, aynı gazetenin 29 Mayıs 1290 [10 Haziran 1874] tarihli 71 inci sayısında şöyle bir ilân yayımlanmıştır:

Gazetemize tefrika suretiyle dâre edilmekte [konmakta] olan "İskilli Memo" nâm [adlı] ortaoyunu ayrıca tab edilmiş [basılmış] olduğundan, yüz para fiyatla gazete müvazzileriyle [satıcılarıyla] kâğıp satılan mahallelerde fîrahât olmaktadır [satılmaktadır].

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1291 tarihinin hicri tarih olduğu anlaşılmaktadır.

İç kapakta "**İlk defa olarak Hayal matbaasında tab olunmuştur**" dendiği halde, dış kapakta "**İkinci defa olarak Hayal matbaasında tab olunmuştur**" denmektedir. Dış kapaktaki bu "ikinci tabı" kaydı, gazetede tefrikanın "birinci tabı" sayıldığını gösteriyor.

mel olarak alınarak] **İskilli Memo**" nâmiyle tertib edilen bir fasıl ortaoyunu bu nüshanızdan başlayarak dere olunacaktır (31).

Eserin yayımlanması 12 tefrika sürmüştür (32). Tefrikada, çevirenin adı bildirilmemiştir. T e o d o r K a s a p'ın adı, oyunun kitap halindeki baskısında açıklanmıştır.

Kitabın üzerine, "komedyâ", ya da "mudhike" denmiyip de "ortaoyunu" diye yazılması, T e o d o r K a s a p'ın, Batı oyunlarını dahi hangi açıdan aktardığını göstermesi bakımından dikkate değer. İç kapakta, ayrıca, şöyle bir kayıt vardır:

Fransa meşâhîr-i şuarâsından [ünlü şairlerinden] Molyer (Molière) in **"İskanarel"** [Sganarelle] nâm komedyasından **Âdat-ı Türkiyyeye tevfiķan** [Türk Âdetlerine uydurularak] tercümesi.

Son tefrikanın yayımlandığı sayıda, bir gün önceki **Şark** gazetesinde ortaoyunlarının genel ahlâkı bozduğundan söz açılarak hükümetçe yasak edilmesini diliyen bir yazıya verdiği karşılıkta, Türk tiyatrosu olan ortaoyununun yasak edilmesini değil, ulusal âdetlerimize göre "ıslah" edilmesi-i dilememiz gerektiğini, böyle şeylerin ıslahının da "eshâb-ı kalemin" [kalem sahiplerinin] çaba ve yardımlarıyla olabileceğini söyledikten sonra, şöyle demektedir:

... Biz bu noktayı cümleden [herkesten] evvel nazarı dikkate alarak, hattâ **"İskilli Memo"** nâmıyla bir de oyun yazdık. Bugün de tekâmül oldu [sona erdi]. Yakında dahi mevki-i icrâya konulacaktır [oyunacaktır]. Çünkü ma-al-memnunîyye [memnunnlukla] kabul ediyorlar. Bu halde, onlara icrâ-i tarik etmeli [yol göstermeli], eğer kabul etmezlerse, o zaman şimdiki yolda oynadıkları oyunların men'ini taleb etmeli [istemeli].

Vâkıâ [gerçi] bunun tamamen ıslahı bizim vüs'umüzün

(31) *Hayal*, 16 Nisan 1290 [28 Nisan 1874], no. 58.

(32) *Hayal*, 16 Nisan 1290 - 22 Mayıs 1290 [28 Nisan 1874 - 3 Haziran 1874], no. 58-69.

[güçümüzün] fevkinde [üstünde] olduğundan, bu bâbda acizimiz [gücsüzlüğümüzü] itiraf ile beraber bu bâbda olan teşebbüsâtımız [teşebbüslerimiz, işe girişmelerimiz] mücerred [sırf] bir çığır açmaktan ibaret olduğunu ve eshâb-ı kalem [kalem sahipleri] tarafından ıslâhı hakkında derig-i himmet buyurulmadığı [çabalar esirgenmediği] takdirde pek az müddet zarfında ilmâl-i noksan ederek [eksikleri tamamlanarak] gayân-ı temîşâ [seyredilir] bir hale vâsıl olabileceğine [ulaşabileceğine] dahi eminiz (33).

Fakat, yukarda da bir vesile ile söylediğimiz gibi, işbirliğine çağırılan "eshâb-ı kalem" bu çağrıya kulak asmanmış. T e o d o r K a s a p'ın açmak istediği "çığır", olduğu noktada kalmıştır.

Ortaoyunu yazmak isteği, yazarı, dil bakımından da o oyunlarda tutulan yolu izlemeğe yöneltmiştir:

a. Eserde, genel olarak, halkın konuşma üslûbu benimsemiştir:

— Seni gödi utanmaz arlanmaz seni!

— Bir de durmuş da utanmadan ağlıyor

— Kız, aklını başına topla, kemiklerini kararım. Ben öyle naz maz istemem.

— Bırak Allahını seversen! Herkesin derdi kendine elverişiyor.

— Adam sen de! Ben de ehemmiyet vermem vesselâm!

— Bizim postal ne halt etse iyi! Üç aydan beri Safer Beyi seviyormuş da, bizim haberimiz yok.

— Vay seni amansız köpek vay! Dur yanına geleyim de sana göstereyim!

— O Safer Beyin bana ettikleri yok mu, sırtım tenesire gelse umutnam.

(33) *Halkın*, 22 Mayıs 1290 [3 Haziran 1874], no. 69. duğu noktada kalmıştır.

b. Konuşma dilindeki ölçü içinde, yer yer, devrik cümleler de kullanılmıştır:

- Ver şunu bana!
- Ver şu resmi bana!
- Bırak Allahım seversen!
- Çelçel oradan bakayım!
- Cehenem ol şuradan, postal!
- İşine git, herif, beni kızdırma!
- Acaba sen benden iyi misin, a kaltak?
- Şunun yüzüne bak bir kere!
- Ocum nedir bu şamata?
- Bu çapkın değil mi senin gizli alevinin marağı?

c. Atasözlü ve deyimlerden yararlanılmıştır:

- Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.
- Aç ağı oynamaz.
- Aklını başına topla.
- Ağzını açtırma.
- Yaradana kurban olayım.
- Sen onu benim küllâhuma anlat.
- Ben öyle götürülüyse pabuç bırakmam.
- Hepsinin boynu altında kalsın.
- Huyunu sayunu bilmezmiş.
- Kulak misafiri oldum.

ç. Kimi yerlerde, yazı, hattâ konuşma dilinde yaygın hâlde kullanılan yabancı sözcüklerin yerine Türkçeleri konmaya çalışılmış; şözelimi, şüphe yerine işkil, nüks etmek yerine listelemek, kifâyet etmek, kâfi gelmek yerine elvermek denmiştir:

- Fena bir işkil [şüphe] yüreğimi tırmalamaya başladı.
- Daha o hal geçmedi. Yolda yine üsteliyebilir [nüks edebilir].

— Şimdiye kadar ettiklerin elvermedi de [kifâyet etmedi de, kâfi gelmedi de], yâniq mî hakareto başladın?

d. Buna karşılık, konuşma dilinde kullanılmıyan yabancı sözcüklerle yabancı dil kurallarına da arasıra yer verilmiştir. Yazar, bu alanda da, karagöz'le ortoyunu'nda tutulan yola uymuştur. Ancak, o oyunlarda, yabancı dil etkileri, çoklukla, yarı aydın temsil eden kişilerin —karagöz oyununda Hacıvat'ın, ortaoyunu'nda da onun karşısı olan Pişekâr'ın— dilinde görülür. Burada ise öyle bir ayırım yapılmamış, bütün kişiler, yer yer, yabancı sözcük ve yabancı dil kurallarıyla konuşturulmuştur:

— Sen benim efkârımı [düşüncelerimi] tahvil edeceksin [değiştireceksin] ha?

— Senin muhabbet dediğin bard-ı-nikâh [nikâhtan sonra] zühûr eder [kendini gösterir].

— Beyninizde [aranızda] olan ülfete [sıkı-fıkılığa] mümânaat edersen [engel olursam] ta'yib olunmam [ayıplanmam] zannederim. Çünkü taht-ı nikâhındadır [nikâhım altındadır].

— Sizden kâmilin [büşbütün] müfârekattan [ayrılmadan] evvel hiddetimi teskin [yatıştırmak] için...

— Vadinizi hıfâf ettiğinizin [tutmadığınızın] ispatı.

Bu dil, ancak birkaç yerde, alay, nezaket, ya da saygıyı belirtmek v.b. gibi, belli bir maksatla kullanılmıştır:

— Anlaşılın, Beycefendi, Hanımefendi hâzretlerinin müzâc-ı şeriflerine [mübârek tabiatlarına] muvâfık [uygun] gelmemiş öyle mi?

— Sümbül Hanımın bendenize akdî [nikâhlanması] hakkında etmiş olduğunuz va'di icrâ buyuracağınıza timid-vârım [umutluyum].

— Vell-nî'metim [besliyenim], bâis-i hayâtım [hayatımın sebebi] değil misiniz? Kime isterseniz ona veriniz.

e. Kimi yerlerde, konuşma üslûbu dışında, eski yazı üslûbiyle kurulmuş cümlelere de raslanmaktadır:

— Ne acâyîp ki bu resim sizin elinizde bulunuyor.

— ... O zatan zevci bulunduğum cihetle beyninizde olan ülfete mûmânaat edersen ta'yib olunmanı zannederim.

f. O devirde kullanılan kimi söyleyişler bugün eskimiş, değişmiştir:

— Ne demek istersin [istiyorsun], sarhoş köpek, söyle-sen o!

— Bakar mısın şuna [şuna bak], bir de durmuş da utanmadan ağlıyor.

— Pek o kadar çabuk da işkillenmeli değil [işkillenmemeli].

— Doğrusu ben de boş durmalı değilim [boş durmamalıyım].

— Lâkin ne lâzım [ne lüzumu var], belki gören olur da güler.

— Ziyade lâkırdı ne lâzım?

g. Karagöz oyunundaki "Karagöz" ile, ortaoyunundaki "Pişekâr" tiplerinin karşılığı olan Memo, karısına seslenirken, ona "Hanım" v.b. diyecek yerde, Karagöz'ün kullandığı "abla" sözcüğünü kullanmıştır:

— Gel abla! birbirimizi temizleseک nasıl olur?

4 — Para Meselesi: Komedyâ, 5 perde. Hayal matbaası. İstanbul 1292 [1875] (34). A l e x a n d r e D u m a s

(34) *Hayal* gazetesinin 3 Haziran 1291 [15 Haziran 1875] tarihli 156 ncı sayısında şöyle bir ilân var:

İşbu komedyâ Pariste oynandıjı esnada fevkalâde maşhar-ı rağbet olduğu [çok beğenildiği, tutulduğu] gibi tercümesi olunduğu Husunlarda dahi rağbet-i umûmiyyeye [herkesçe beğenil-

fils'in *La Question d'argent* (1857) adlı komedyasından çevrilmiştir.

Kitabın başındaki kısa önsözde, Teodor Kasap, "tiyatronun icadındaki asıl maksadın, ahlâka hizmet etmekle beraber, halkı eğlendirmek olduğu" nu tekrarladıktan sonra, ahlâkı düzeltme konusunda komedyaları dram ve tragedyalardan daha yararlı bulduğunu, onun için komedyaları ötekilere yeğ saydığını anlatmıştır. Kitabın *Hayal* gazetesinde yayımlanan ilânında da, "içindekiler İstanbul'un şimdiki hallerine pek uygun bulunduğundan" Türkçeye çevrildiği bildirilmiştir.

5 — *Lükresya Borciya*: İstanbul 1292 [1875]. *Victor Hugo*'nun *Lucrèce Borgja* (1833) adlı dramından çevrilmiştir (35).

Cevdet KUDRET

meye] nâil olmuş olduğundan ve münderecâtı [içindekiler] İstanbul'un ahvâli hâzırasına [şimdiki hallerine] pek muvâfık [uygun] bulunduğundan bu kere lisân-ı Türkiye [Türk diline] tercüme ve nakl edilerek beheri [her biri] yirmi üç satırlı yüz seksen dört sahifeden yani on bir buçuk formadan ibaret olduğu halde tab edilmiştir... Matbaamızda ve gazete müvezzilerinde [dağıtıcılarında] fîrâht olunmaktadır [satılmaktadır].

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1292 tarihinin hicri tarih olduğu anlaşılmaktadır.

(35) Cevdet Perin: *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*. Pulhan matbaası. İstanbul 1946, s. 211.

Bu çeviriyi göremediğim için herhangi bir bilgi veremiyeciğim.

İŞKİLLİ MEMO

Ortaoyunu

(Bir Fasil)

Fransa meşâhîr-i şuarâsından Molyer'in Iskanarel nâm komedyasından âdât-ı Türkiyyeye tevflıkan tercümesi

Mütercimi

TEODOR KASAP

İlk defa olarak

**Hayal matbaasında tab olunmuştur
Her hakkı sahibine aittir.**

**Sene
1291**

E Ş H A S

VELİ BABA . . .	Esnaftan
SÜMBÜL HANIM . . .	Veli Babanın kızı
SAFER BEY . . .	Sümbül Hanımın âşığı
BEHRAM . . .	Safer Beyin uşağı
İŞKİLLİ MEMO . . .	
KAMER HANIM . . .	İşkilli Memo'nun karısı
BURGUCU . . .	Sümbül Hanımın nişanlısının pederi
DÜRDANE . . .	Sümbül Hanımın dadısı
KARA BABA . . .	Kamer Hanımın akrabası

BİRİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, VELİ BABA, DÜRDANE

SÜMBÜL — (Kaçarak ve babası arkasından kovalıyarak) İstemem! İstemem! İstemem!

VELİ BABA — Ne halt eder! İstemez misin? Seni gi-di utanıp arlanmaz seni! Sen benim efkârımı tahvil edecek-sin ha! Bakayım sen kim oluyorsun ki hükümünün altından çıkmak istiyorsun? İki dirhem beyinle babanın koskoca bir kantar beyni ile tartılacaksın öyle mi? Hakkında hayırlı ola-nı sen mi daha iyi bilirsin, yoksa ben mi? Kız, aklını başı-na topla, kemiklerini kırarım. Ben öyle naz maz istemem. (Huzûra) Göya hanımefendi huyunu suyunu bilmezmiş. (Kı-za) Ben sana "Herifin zengin olduğunu anladım. Tahkik ettim." diyorum. İşitmiyor musun? Yirmi bin kuruş iradı varmış. Dünyada bundan daha güzel, daha namuslu adam ola-bilir mi?

SÜMBÜL HANIM — (Ağbıyarak) Hi! Hi! Hi!

VELİ BABA — Ne o! Ne oldu? Bakar mısın şuna, bir de durmuş da utanmadan ağlıyor. Cinleri başıma toplama, seni fena ederim... Ama ne olacak? Yeni çıkma moda ha-nımefendiler... Allahtan korkmazlar! İnsanlardan utanmaz-lar!

SÜMBÜL HANIM — A efendim, beni Safer Beye vade-den sen değil mi idin? Senden izinsiz bir şey yaptım mı? "Safer Beye var" diye beni teşvik eden sen değil misin? Şimdi "O olmaz, başkasına vereceğim" diyorsun.

VELİ BABA — Ne olmuş? Vadetmişsek vermedik mi! Şimdi ondan daha zengini çıktı. Safer Bey güzelmiş, benim ne vazifem! Zengin dururken güzelmiş diye adama kız ve-rilir mi? Bilmezsen öğren: Senin para dediğin, çirkini bile

güzellendirir. Hem parası olmayanda insaniyet de olmaz. Ama ötekini şimdi sevmiyor musun, nikâhtan sonra seversin, nikâhta keramet vardır. Senin muhabbet dediğin ba'd-en-nikâh zuhûr eder. Lâkin kabahat sende değil, benim gibi köpekte ki emredecek yerde, durmuş da öğüt, nasihat veriyor.

İşte sana "Arsızlık istemem!" diyorum. Ben öyle avurdan filânden anlamam. Bugün görüdüler gelecek. Haydi göreyim seni güler yüz gösterme de bak!

İKİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

DÜRDANE — Bu ne canım! Bu ne! Sen çıldırdın mı? Herkes koca diye ölüp dururken, sana koca veriyorlar da almak istemiyor musun? İşte dünya böyledir: eline geçen kadrini bilmez, kadir bilen eline geçmez. Ah, ne olurdu sevabına beni de bir kocaya veren bulunaydı. Alimallah nazmaz değil, pabuçsuz koğardım.

Geçen gün hoca efendinin söylediği gibi, "Karı dediğin sarmaşığa, erkek dediğin ağaca benzer; sarmaşık ağaca sarılmayınca büyüyebilir mi?" Hoca efendinin sözü pek doğrudur. Kendimden kıyâs ederim. Rahmetli sağken, yanaklarım pancar gibi, kalbim de rahat idi. Şimdi bir deri bir kemik kaldım. Hey gidi günler, hey gidi geceler! Kara kışta mangalsız yatardım, şimdi ise Ağustos'ta titriyorum. Gel beni dinle de kocaya varmana bak. Dünyada gece yanında biri bulunmaktan lezzetli bir şey yoktur. Hiç değilse insan aksırınca bir "Hayrola!" diyen bulunmalı.

SÜMBÜL HANIM — Canım, hiç öyle şey olur mu? Safer Bey gibi bir civanı bırakıp da o çirkin herife nasıl varayım?

DÜRDANE — O da İzmit'te ne geziyor? Şimdi İstanbul'u bırakıp da İzmit'e gitmenin mânası var mıydı? Kim bilir, bir başkasına mı gönül verdi, ne oldu?

SÜMBÜL HANIM — (Safer Beyin resminı göstererek)

Ah! Ne söylüyorsun? Şunun yüzüne bak bir kere! Yaradana kurban olayım! Böyle melek simalı bir civandan hiç hiyanet me'mûl olunur mu? Ah! hele bak. Aman! bir şey oluyorum. Üzerime fenalık geldi. Beni tut! (Resim elinden düşer.)

DÜRDANE — (Telâşla) Aman! yetişin, kimse yok mu?..

ÜÇÜNCÜ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE, İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — Canım nedir bu şamata?.. Ne oldu?..

DÜRDANE — Ne olacak, hanımefendi gidiyor.

İŞKİLLİ MEMO — Nereye gidiyor?

DÜRDANE — Canım nereye gidecek? Ölüyor!

İŞKİLLİ MEMO — Ölüyor mu? Ne olmuş, kıyamet mi kopmuş? Ölüyorsa o ölüyor, sen ne bağıırıyorsun? Çekil oradan bakayım! (Sümbül Hanıma) Hanımefendi, ne o! Öldün mü? O ne! Cevap vermiyor.

DÜRDANE — Aman sen şurada dur, ben gidip birini çağırayım da kaldırtayım.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, İŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM

İŞKİLLİ MEMO — (Ellini Sümbül Hanımın göğsüne sokarak) Donmuş be! Dur bakayım nefes alıyor mu? Bir şey anlayamadım ama, sağ zannedirim.

KAMER HANIM — (Pencereden) O ne! Şu herif bizimki değil mi? Kimi kucaklıyor? Vay seni amansız köpek vay! Dur yanına geleyim de sana göstereyim!

İŞKİLLİ MEMO — Yazık be! Şunu ayıltmanın bir ça-

resi? Canım, bu dünyada yaşayabilirken öteki dünyaya gitmekten de büyük divanelik olamaz.

(Dürdane bir hamal getirip Sümbül Hanımın arkasına yükleterek birlikte giderler.)

BEŞİNCİ MECLİS

KAMER HANIM

KAMER HANIM — (Yalnız) Vay! gitmiş. Bakar mısın bir kere nasıl da çabucak kaçtı. Ama akşam eve gelmez mi? Bir vakitten beridir yılan gibi soğuk durduğunun sebebini şimdi anladım. Meğer nafakamızı başkasına vererek bize oruç tutturuyormuş. Ne olacak, erkek değil mi, hepsinin boynu altında kalsın. Mübah olan şeyi sevmezler. İptidaları arzu, muhabbet gösterirler, sonra bir de bakarsın ki birdenbire soğurlar, haramdan kismet ararlar. Ah! koca değiştirmek de gömlek değiştirmek gibi âdet olmalı değil mi idi? Yalnız kendim için değil, Allah bilir, ekseri kadınlar da memnun olurlardı. (Sümbül Hanımın düşürdüğü resmi alarak) Ay! Bu ne? Ne güzel, ne fîâ resim. Dur bakayım.

ALTINCI MECLİS

KAMER HANIM, İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Kamer Hanımı görmülyerek) Ölmüş zannettik ama sağlamış. Bir saat sonra bir şey kalmaz, benden sağlam olur.

O kim? Bizim kaşık düşmanı değil mi?

KAMER HANIM — (İşkilli Memo'nun geldiğinden haberi olmayarak) Ne de güzel şey! Lâkin resim güzel ama, herif de güzelmış.

İŞKİLLİ MEMO — (Yavaş yavaş gelip karısının omuzundan bakarak) Bu kadar dilkatle baktığı acaba ne imiş?

Vay! bu resim bizim namusa ait bir şeye benziyor. Fena bir işkil yüreğimi tarmalamağa başladı.

KAMER HANIM — (Kocasını görmiyerek) Ben ömrümde böyle güzel görmedim. Bu resim, etrafında olan altından pahalı olmalıdır. (Koklayarak) Oh! ne de güzel kokuyor.

İŞKİLLİ MEMO — Ne halt eder postal, öpüyor mu? (Elini başına koyarak) Takındık diyelim mi?

KAMER HANIM — (Kocasını görmiyerek) Ah! şöyle bir delikanlı muhabbet arzedecek olsa, vallah insan dayanamaz.

Ah! Rabbim, ne günahın sahibiyim ki böyle bir güzele düşmedim de, suratsız, miskin, musibet, menhus bir herife düştüm.

İŞKİLLİ MEMO — (Karisının elinden resmi kaparak) Seni gidi kaltak seni! Zevc-i muhtereminin namusunu payımâl edersin ha! Anlaşılan, beyefendi hanımefendi hazretlerinin mizâc-ı şeriflerine muvâfık gelmemiş öyle mi? Acaba sen benden iyi misin, a kaltak? Ben almasa idim seni kim alırdı? Söyle bakayım, şu boya, şu bosa, ay gibi surata ne özür buluyorsun? Benim için gece gündüz ah vah çekmekten verem olanların hadd ü hesabı yok, a kaltak! Ne oldun? İştahan kalmadı da kocanın malyyetinde bir de zampara salatası mı istiyorsun?

KAMER HANIM — Ha! anladım, şimdi anladım.

İŞKİLLİ MEMO — Anladın ya. Yediğin herzenin ispatı başımda.

KAMER HANIM — Herif, beni kızdırma. Ben öyle desiselerle resim vermem. Ver şunu bana!

İŞKİLLİ MEMO — Sen onu benim külâhıma anlat. Başımda hâsıl olan alâmetin ispatı işte elimde.

KAMER HANIM — İşine git herif, beni kızdırma! Şimdiye kadar ettüklerin elvermedi de yine mi hakarete başladın? Ver şu resmi bana! Ben öyle gürültüye pabuç bırakmam.

İŞKİLLİ MEMO — Ya! öyle mi? Nasıl, kolunu bacağı-

nı kırarsam işine gelir mi? (Resme bakarak) Ah! bunun sahibi nerde acaba? Elime geçmez mi zannedersin?

KAMER HANIM — Ne yapacaksın?

İŞKİLLİ MEMO — Ne yapacağımı ben bilirim. (Resmi göstererek) Bu çapkın değil mi senin gizli alevinin marsıği? İşte bu değil mi seninle... şey eden katır?

KAMER HANIM — Ne eden katır? Açık söyle.

İŞKİLLİ MEMO — Ne yaptın mı?.. Bilmiyor musun?

KAMER HANIM — Evet bilmiyorum. Söyle bakayım.

İŞKİLLİ MEMO — Haydi işine!.. Ağzımı açtırma.

KAMER HANIM — Ne demek istersin, sarhoş köpek, söylesene!

İŞKİLLİ MEMO — Demek ki anlıyamadın ha? Öyle ya! İşine gelmiyor. Artık bundan sonra Memo Ağa, Iskender-i Zülkarneyn gibi şöhret bulacak. Lâkin ben de başıma taktığın belâ ile kaburgalarını kırarım a!

KAMER HANIM — Herif, ne cesaretle bana böyle sözler söylüyorsun?

İŞKİLLİ MEMO — Sen de ne cesaretle başıma böyle belâlar getiriyorsun?

KAMER HANIM — Açık söyle, herif! Ben öyle kapalı lûkurdılardan anlamam.

İŞKİLLİ MEMO — Anlamazsın ya! Başım geyik başına döndü. İnanmazsan gel de bak.

KAMER HANIM — Vay! cebren elimden resmi aldık tan sonra bir de namusa ait sözlerle beni korkutup da resmi vermemek mi istersin? Öyle ya! yavuz hırsız ev nahibini bastırır.

İŞKİLLİ MEMO — Şuna bak!.. Şuna bak!.. Lûkurdusunu işiten gerçekten namuslu bir karı zanneder.

KAMER HANIM — Haydi işine git, haydi!.. Sevgililerini okşa, şu resmi de bana ver. (Resmi kapar, kaçar.)

İŞKİLLİ MEMO — (Arkasından koşarak) Vay! imanı yok kaltak! Ben şimdi senin hakkından gelirim!

YEDİNCİ MECLİS

SAFER BEY, BEHRAM

BEHRAM — Hah! şükürler olsun, işte geldik... Lâkin efendim size bir şey sual edeceğim.

SAFER BEY — Söyle bakayın ne imiş?

BEHRAM — Canım efendim, sizi cin mi tuttu ne oldu, bu kadar yol yürüdünüz, meşakkat çektiniz de yorulmadınız? Allah cezasını versin, çöp sokulmuş çagla bademi gibi, beygirlerin üzerinde kemiklerim hurda oldu. Hususen vücudumun adımı söyleyemeyeceğim bir mahalline o kadar tesiri oldu ki, yara açtı desem yalanım yoktur. Ne hal ise, geldik. Geldik, geldik ama bakalım beyefendi bir dakika evde duracak mı? Onun için biraz rahat etmek, ekmek yemek yok, hemen haydi dışarı.

SAFER BEY — Sebebi var, a kuzum, sebebi. Boşuna değil. Sümbül Hanımı kocaya veriyorlar diye işittim, artık rahat olabilir miyim ya? Ne kadar sevdiğimi bilirsin. Her şeyden evvel bu havadisi anlamak isterim.

BEHRAM — Öyle ama, böyle ehemmiyetli bir maddenin lâyıkı veçhile keşfi için evvelâ yemek yemek lâzım. Aç ayı oynamaz. Eğer yemek yemiş olsaydınız günlünüze gelecek kederlere karşı bir istihkâm vermiş olurdunuz. Ben kendimden kıyas ederim: aç olduğum vakit, biri bıyığına sövsse tahkir addederim, lâkin karnım tok olduğu zaman anama sövseler vazife etmem. Beyefendi, beni dinlerseniz gelin şurada bir ahçı dükkânına girelim de vukuu me'mûl olan fenâlıklara mukavemet için karnımıza biraz mühlimmat dolduralım.

SAFER BEY — İştahım yok, Behram.

BEHRAM — Canım, iştahın ne yapacaksın? Yemeğe iştahın ne lüzumu var?

SAFER BEY — Sus! Canımın sıkıntısı bana elverir. Benim düşündüğüm başka.

BEHRAM — Benim düşündüğüm de karnımı doyurmak.

SAFER BEY — Patladın mı be? Karnın açsa git duyur.

BEHRAM — Emir efendimizin! (Deyip derhal gider.)

SEKİZİNCİ MECLİS

SAFER BEY

SAFER BEY — (Yalnız) Hayır! Hayır! Mümkün değil!... Babası vadetti, kız da beni sevdiğini söyledi, şimdi nasıl oldu da vaatlerini unuttular?

DOKUZUNCU MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, SAFER BEY

İŞKİLLİ MEMO — (Safer Beyi görmeyip, elindeki resme bakarak) Seni gidi namussuz, utanmaz, rezil, yüzsüz kahpe seni! İşte elinden böyle ahırım, nasıl beğendin mi? Hele bir kere de şu katırın suratını göreyim, bakalım değeri var mı?.. Lâkin hiç gördüğüm çapkınlardan değil, kim bilir hangi mutfak mahsulüdür.

SAFER BEY — (Kendi kendine) Amaa Yarabbi! Nedir şu herifin elindeki?.. Benim Sümbül Hanıma verdiğim resme benziyor. Bu ne hikmet?

İŞKİLLİ MEMO — (Safer Beyi görmüyerek) Ah! Memo, Memo! Biçare Memo! Dertli Memo! Bakar mısın başına takılan belâlara! Hain, namusunu berbat etti. (Safer Beyin teccüssüle kendine baktığını görür, arkasına döner.)

SAFER BEY — (Yine kendi kendine) Hele bak! Benim yadigar diye verdiğim şey başkasının elinde bulunsun!

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Artık kaltağın sayesinde bundan sonra seni iki parmakla gösterecekler, nereye gitsen o terbiyesiz karının başına taktığı alâmeti başına kakacaklar.

SAFER BEY — Yoksa yanlış mı görüyorum?

İŞKİLLİ MEMO — Ah! postal, beni bu yaşında, böyle bir felâkete uğrattın. Benim gibi yakışıklı, güzel, nazik, terbiyeli bir zatın karısı ol da, git böyle şebek surath katırlarla...

SAFER BEY — (İşkilli Memo'nun elindeki resme bakarak) Hayır, hayır! Aslaa yanlışım yok. Resim benim resmim.

İŞKİLLİ MEMO — (Arkasına dönerek) Bu herif de casus mudur nedir?

SAFER BEY — (Kendi kendine) Bu bana pek acayip görünüyor.

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Şu herifin beaden bir istediği var ama...

SAFER BEY — (Yine kendi kendine) Dur şununla konuşayım. (İşkilli Memo'ya) Ağa, baksanız a!.. Durunuz, bir şey söyleyeceğim.

İŞKİLLİ MEMO — (Yoluna devam fie kendi kendine) Bu herifin bana ne söyleyeceği olabilir? Benimle işi ne?

SAFER BEY — Canım, ağa, rica ederim. Ne acayip ki bu resim sizin elinizde bulunuyor?

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Bunun nesine lâzım?.. Ay, ay, ay! Dur bakayım! (Bir resme, bir de Safer Beyin yüzüne bakarak) Ha, ha! Anladım, anladım! Ta kendisi! Aradığım adam, daha doğrusu, bizim ortak beyefendi.

SAFER BEY — Kerem ediniz, nereden aldınızsa...

İŞKİLLİ MEMO — Anlaşıldı. Hamdolsun bizde de o kadar zekâvet var. Bu resim sizindir, öyle değil mi? Ahbabınızdan birinin elinden aldım. Aranızda olan muhabbeti bilmiyorum zannetme. Zât-ı âlilerinizi tanımaklık şerefiyle müğferref değilim ama, o zatın zevci bulunduğum cihetle beyninizde olan ülfete mûmânaat edersem ta'yib oluamam zannederim. Çünkü, taht-ı nikâhımdadır. Efendim, böyle şey hem ayıptır, hem de günahdır.

SAFER BEY — Ne buyurdunuz? Ne söylediniz efendim? Bu resmi size veren...

İŞKİLLİ MEMO — Evet, evet. Nikâhlı karımdır. Ben de onun nikâhlı kocasıyım.

SAFER BEY — Kocası mı?

İŞKİLLİ MEMO — Evet, kocası. Hem nasıl kocası, bilir misin?.. Şey kocası... Ettiğini bilirsin a!... İşte öyle kocası. Hem şimdi anasına babasına haber vermeğe gidiyorum.

ONUNCU MECLİS

SAFER BEY

SAFER BEY — (Yalnız) Canım bu nasıl iş? Bana söyledilerdi, hem de "Vardığı herif dünyanın en çirkin ve en kaba adamlarından biridir" demişlerdi de inanmamıştım. Hakikaten, dediklerinden ziyade imiş. Ah! imansız, bana ettiğin vaatler, yeminler nerede kaldı? Beni terkettiğinden ziyade şu intihap etmiş olduğun herif için senden istikrâh etmeliyim.

Lâkin bana ne oldu? Bir taraftan yol yorgunluğu, bir taraftan o hainin ettiği, kalbime o kadar tesir eyledi ki, hemen düşüp bayılacağım. Dizlerim titriyor.

ON BİRİNCİ MECLİS

SAFER BEY, KAMER HANIM

KAMER HANIM — (Safer Beyi görmiyerek) Seni gidi edepsiz köpek! Zorla elimden resim kapmayı sana gösteririm. (Safer Beyi görerek) Ne o? Beyefendi, ne oldunuz? Dizleriniz titriyor. Düşeceksiniz. Hastalandınız mı?

SAFER BEY — Vallahi bilmem Hanımefendi. Birdenbire üzerime bir fenalık geldi.

KAMER HANIM — Vah vah vah! Yazık! Şimdi düşeceksiniz. İsterseniz bize buyurunuz da avluda bir miktar istirahat ediniz, şimdi geçer.

SAFER BEY — Ah! Sizi Allah gönderdi. Teşekkür ederim. Madem ki müsaade buyuruyorsunuz... kabul etmiyecek halde değilim.

ON İKİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, KARA BABA

KARA BABA — Evet. Öyledir. Hakkın var. "Hakkın yok" diyemem ama, pek o kadar çabuk da işkillenmeli değil. Söylediğine bakılırsa, kızcağızda dediğin kadar kaba-hat görmüyorum. Evlâdım, bu misillü meseleler ince meselelerdir. Gözünle görmediğin şeye inanmamalı.

İŞKİLLİ MEMO — Ne dedin? Bir de gözümle mi görmeli idim? Hiç gösterirler mi?

KARA BABA — Acele lâzım değil. Kim bilir o resim eline nerden geçmiştir. Sen etrafiyle bir tahkik et de, eğer madde dediğin gibi ise, korkma, onu senden evvel biz terbiye ederiz.

ON ÜÇÜNCÜ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Bu da fena lâkırdı değil. Acele ile görülen iş iyi olmaz. Belki nâ-hak yere işkillendim de başımda birtakım hayâlât hissediyorum. Doğrusu ya, bir resimle insanın namusu pâyimâl olamaz. Hele daha büyük bir ispat bulmağa çalışalım.

ON DÖRDÜNCÜ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM, SAFER BEY

İŞKİLLİ MEMO — (Eviinden Safer Beyin çıktığını gö-

rerek kendi kendine) Aman bu ne?.. Artık delile melile haccet kalmadı. İşte evimden çıkıyor.

KAMER HANIM — Efendim pek acele ettiniz. Daha o hal geçmedi, yolda yine üsteliyebilir.

SAFER BEY — Hayır efendim, hayır. Binlerce teşekkür ederim. Ettiğiniz lütuf ve inâyeti sâ-i istimal etmek istemem. Gideyim, bir an evvel evime düşeyim.

İŞKİLLİ MEMO — Vay postal vay! Görüyor musun, kapıya kadar da teşyi ediyor.

ON BEŞİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, SAFER BEY

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Bana doğru geliyor. Dur bakalım ne söyleyecek?

SAFER BEY — (Kendi kendine) Ah! İşte şu herifi gördüm, başım yine dönmeğe başladı. Kimsede kabahat yok, hep kabahat talihimin fenalığında. (Yanından geçerken) Talihin yâr imiş ki öyle güzel bir karıya malik oldun.

ON ALTINCI MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, SÜMBÜL HANIM (Uzaktan)

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Bakar mısın şuna! Açıktan açığa söylüyor. Başımdaki alâmetleri eliyle tutup da gözüme sokacak değil a! (Safer Beyin gittiği tarafa dönerek) Seni gibi utanmaz herif seni! Göya ettiklerin insaniyet mi?

SÜMBÜL HANIM — (Yaklaşarak, kendi kendine) O ne! Safer Bey burada. İzmit'ten gelmiş de niçin bana haber göndermemiş?

İŞKİLLİ MEMO — (Sümbül Hanımı görmiyerek) Talihim yâr imiş ki öyle bir güzel karıya malik olduğum ha! Öyle diyeceğine, "Talihinin fenalığından öyle bir postala

malik olmuştun ki, hanedanına ektiği tohumların fidanları başını kaplamış" demeli. Lâkin bende de kabahat var a! Böyle bir cürmün ispatları âlenen meydanda iken hayvan gibi ellerimi bağladım durdum. Hiç olmazsa fesini olsun başına geçirmeli, paltosuna bir avuç çamur atmalı idim. Ve yahut hiç bir şey yapamazsan, "ırz düşmanı" diye mahal- lede olsun rezil edemez mi idin, a köpek?

SÜMBÜL HANIM — (Yavaş yavaş yaklaşıp İşkilli Memo'nun hiddeti bitinceye kadar bekledikten sonra) ağa, bak- sanız a! Şimdi yanınızda bir delikanlı vardı, konuşuyordu- nuz. Onu siz nerden tanıyorsunuz?

İŞKİLLİ MEMO — Ah Hanımefendi, sorma! Yüzünü Şeytan göresinin suratını şimdi gördüm. Ben tanımam, ka- rım tanıyor.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin, ağa, niçin bu kadar hid- detlenmişsiniz?

İŞKİLLİ MEMO — Bırak Allahını seversen! Herkesin derdi kendine elveriyor.

SÜMBÜL HANIM — Canım iyi ya, ne oldu?

İŞKİLLİ MEMO — Daha ne olsun? Daha ne olmalı idi? İnsanın başına bundan büyük belâ gelebilir mi? Sanki ne demek istersin? Namusumu berbat etsinler de hiddetlenmi- yeyim mi?

Ben böyle olacak adam mıydım? Namusumu pâyimâl ettiler. Hele namus neyse ne ama, itibarıma da hâlel getir- diler.

SÜMBÜL HANIM — Canım ne yaptılar?

İŞKİLLİ MEMO — İşte gördün a şimdi burdan giden şık beyi, işte o... bizimkinin oynası... Efendim, şimdi gözümle gördüm... gözümle.

SÜMBÜL HANIM — Şimdi buradan giden ha?

İŞKİLLİ MEMO — Evet efendim, evet! İrzamın düşma- m. Düzce, bizim bacıyı seviyor, bacı da onun için deli diva- ne oluyor.

SÜMBÜL HANIM — Yâ!.. Öyle mi? Gizlice gelip de

bana haber göndermemesinden onun öyle bir hali olduğunu hissetmiştim a. Seni utanmaz gaddar seni!

İŞKİLLİ MEMO — Aferin! Gördüm mü ne iyi hanımcağız. Beni bilmediği halde dahi tesâhüb ediyor. Bu âlemde böyle iyi kadınlar da varmış. Başıma gelen bu felâketi bazı dostlara söyledim de, büyük altından gülmeğe başladılar. Bak bu öyle etmiyor, âdeta bana acıyor.

SÜMBÜL HANIM — Böyle murdar, böyle mekruh bir harekete utanmadan nasıl cesaret ettin? Böyle bir hainlik dünyada işitilmiş midir? Aman Yarabbi! Bu nasıl iş? Bu olur şey mi?

İŞKİLLİ MEMO — Olur şey değil ama, nasılsa günahından oldu.

SÜMBÜL HANIM — Ah! imansız alçak!.. Allahtan korkmaz!

İŞKİLLİ MEMO — Berhudâr ol, Hanımefendi, berhudâr ol!

SÜMBÜL HANIM — Kör olası, senin müstahak olduğun ceza cehennemde bile yoktur.

İŞKİLLİ MEMO — Ağzını öpeyim.

SÜMBÜL HANIM — Bu kadar fedakârhğa böyle mi mükâfat edâler?

İŞKİLLİ MEMO — Ah! Ah! Sorma.

SÜMBÜL HANIM — Böyle temiz bir kalb öyle bir harekete lâayık mıdır?

İŞKİLLİ MEMO — Nerde efendim, nerde?

SÜMBÜL HANIM — Düşündükçe, hırsımdan çatlıyacağım.

İŞKİLLİ MEMO — Canım efendim, o kadar hiddetlenmeyiniz. Ne ise, bir belâdır başıma geldi. Benim de yüreğim parça parça oluyor.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin yanına kalır mı zannedersin? Madem ki sen bu hıyaneti irtikâb ettin, ben de şimdi gider bak nasıl intikam alırım.

ON YEDİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Allah seni kazadan, belâdan lufz eylesin! Allah gençliğini bağışlasın! Görüyor musunuz, intikamımı almağa gidiyor. İnşallah mükâfatını görür. Hakikat, şu hanımcağızın öfkesine bakılırsa, doğrusu ben de boş durmalı değilim. Çünkü efendim, böyle bir hakarete hiddetlenmemek âdeta sersemliktir. Haydi bakalım, namusumuzun vikaayesiyeğün biz de biraz uğraşalım. (Hiddetle koşarak) Seni gidi utanmaz, arlanmaz mel'un! Dur şimdi sana ırz ve namusa hıyanet etmek ne demek olduğunu göstereyim! (Gerl gelerek) Dur bakalım be! Pek acele gitme. Herifin bağı sert görünüyor. Kim bilir, belki başıma getirdiği belâyı sırtında paralar. Hem ben âsâyişi sever bir adamım. Öfkelenmek benim neme? Döveyim derken ya dövülürsem? Şimdiye kadar rastgeldiğime dayak atarak yaşamadım a! Lâkin bizim namus intikam istemiş. Varsın istiyeye dursun. Ne! Kalkayım kahramanlık satayım da karnıma bir bıçak soksunlar, barsaklarımı dışarı döksünler, sonra da alayla cenazemi kaldırsınlar ki bizim Namus Beyefendimizin yüzü gülsün, öyle mi?

Hayır efendim, hayır! Tabutta oturmak kasvetlidir. Ayıp değil a, ben sevmem. Hem efendim, rutubet ziyade olduğunda, sinirlere dokunuyor. Bense sinir hastalığına mübtelâyım. Bir de, hakikati aranılırsa, "rahmetli" denilmektense, işte "öyle" denilmek daha evlâdır. "Öyle" denilmekle de ne olur? İnsanın bir tarafı mı eksilir? Yoksa kamburu mu çıkar? Böyle bâtil efkârlarla insanın kafasını doldurup da "kâmil adamın namusunu bir fahişe berbat eder" diyen her kim ise Allah cezasını versin. Madem ki her kabahatin faili mes'uldür, o halde yalnız bu maddede cürüm niçin bizim namusa ait oluyor? Bir başkasının kabahati bize yükletili-

yor? Tuhaf değil mi? Zevzekliği (1) karılarımız yapıyor, zevzek biz oluyoruz. Bu hak mıdır? Göya bu fâni dünyada dâva, nizâ, açlık, susuzluk, hastalık gibi birtakım belâlar eksikmiş de, bir de böyle vâhî bir belâ daha bulmuşlar. Adam sen de! Ben de ehemmiyet vermem vesselâm! Karım kaba-hat eylemişse varsın o ağlasın; benim suçum ne ki ben ağ-lyacağım? Ama intikam almazsam bana "zevzek" derlermiş. İntikam alayım derken ölürsem akıllı mı olurum? (Eli-ni göğsüne koyarak) Lâkin şuracığında bir şey hissediyorum ki, beni erkeklığe tahrik ediyor. Evet efendim, yine öfke to-puşuma çıktı. Artık bu kadar korkaklık elverir. Ben o na-mussuzdan namusumu alırım. İşte şimdi gidip bütün ma-halleye "Karımı seviyor" diye ilân edeyim de, o da görsün.

ON SEKİZİNCİ MECLİS

VELİ BABA, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

SÜMBÜL HANIM — Evet efendim, evet. Ben babamın emirlerine hiçbir vakit muhalefet etmedim ki şimdi edeyim. Veli-nimetim, bâis-i hayatım değil misiniz? Kime isterseniz ona veriniz. Ne vakit emrederseniz hazırım.

VELİ BABA — Ha şöyle! Gördün mü, aferin! İşte böy-le olmak. Vallah o kadar memnun oldum ki, sevincimden sıç-rayıp oynyacağım geliyor. Lâkin ne lâzım, belki bir gören olur da güler. Gel bakayım, seni bir öpeyim. Bir baba, kı-zını öperse ne lâzım gelir? Hiç kimsenin bir şey söylemeğe hakkı yoktur. Ah! benim evlâdım, hanım kızım. Bana on senelik daha ömür bağışladın. Berhudâr ol!

(1) Zevzek: Oynak (Denizli), hafif-meşreb (İsparta), hoppa (Mardin).

ON DOKUZUNCU MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

DÜRDANE — Vay! böyle birdenbire tebeddüle sebep?

SÜMBÜL HANIM — Sebebini öğrendiğin vakit sen de tahsin edersin.

DÜRDANE — Ben daima senin kocaya varmanı tahsin ederim. Bir kocaya var da, kim olursa olsun.

SÜMBÜL HANIM — O Safer Beyin bana ettikleri yok mu, sırtım tenegire gelse unutmam. İzmitten gelmiş de, bana haber...

DÜRDANE — Ha! işte geliyor.

YIRMİNCİ MECLİS

SAFER BEY, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

SAFER BEY — Sizden kâmilten müfârakatten evvel hiddetimi teskin etmek için...

SÜMBÜL HANIM — Vay! hâlâ yüzüme bakmağa cesaret edebiliyorsun? Doğrusu iyi yüz!

SAFER BEY — Evet, iyidir. Sizin intihap ettiğiniz zatta da öyle bir yüz var ki, ne söylesem kabahatli ben olurum. Allah uğurlu kademli eylesin. Öyle bir kocaya malik olduğunuz için iftihar etmelisiniz.

SÜMBÜL HANIM — Şüphe yok. İnşallah biz yaşarız, sen de hürsından patlarsın.

SAFER BEY — Canım, iyi ya, ne yaptım ki bu kadar hiddetlendiniz?

YİRMI BİRİNCİ MECLİS

SAFER BEY, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE,
İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — Hani, nerde şu arz düşmanı hain?

Haddini bildireyim, barsaklarımı dökeyim.

SÜMBÜL HANIM — (İşkili Memo'yu göstererek Safer Beye) Benim söylemem lâzım değil, başını çevir de herifin yüzüne bak.

SAFER BEY — Evet, görüyorum.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin yüzünüz hâlâ kızarmadı.

SAFER BEY — Kızarmak bana düşmez, size düşer.

İŞKİLİ MEMO — (Kendi kendine) Artık öfkenin vaktidir. Eski kahramanlığım akıma geldi. Şuna rastgelirsem, o vakit kan nasıl aktığımı göreceksiniz. Sel gibi, ırmak gibi akanak. Nerede bulursam hemen orada başını keseceğim. (Safer Beye yaklaşıp kılıcı yarısına kadar kınından çıkararak) Acaba barsaklarımı mı döksem, yoksa yüreğimin ortasına mı soksam?

SAFER BEY — (İşkili Memo'ya dönerek) Nedir o?

İŞKİLİ MEMO — Hiç! Bir şey yok efendim.

SAFER BEY — O silâhlar ne?

İŞKİLİ MEMO — Efendim yağmur yağar diye korktum da... (Kendi kendine) Şunu öldürebilsem ne kadar memnun olacağım. Dur bakayım.

SAFER BEY — (Yine dönerek) Ha! Ne dediniz?

İŞKİLİ MEMO — Bir şey söylemedim efendim. (Kendi kendine tokat atarak) Ah! korkak köpek. Sende hiç yürek yok mu?

SÜMBÜL HANIM — (Safer Beye) Nasıl, hâlâ anhyamadınız mı?

SAFER BEY — Evet, anladım. Vadinizi hilâf ettiğinin ispatı.

İŞKİLİ MEMO — (Kendi kendine) Ah! Yarabim, Allah! Biraz yürek de bana vereydin ne olurdu?

SÜMBÜL HANIM — Bari dilini tut da, hyanetliğine bir de arsızlık ilâve etme.

İŞKİLİ MEMO — (Kendi kendine) Haydi Memo! Seni göreyim ha kuzum. Gayretlen! İşte görüyorsun a, kızcağızımız da seni teşâhüb ediyor. Haydi bakalım, hazır arkasına dönmüşken şu kılıcı kabzasına kadar yerleştire.

SAFER BEY — (İşkilli Memo yaklaşmakta iken birkaç adım yürüdükte, İşkilli Memo geri geri çekilir) Madem ki söylediklerime darlıyorsunuz, o halde benim de memnuniyet ibraz etmeliğim lâzımdır: intihâbınızı tahsin ederim.

SÜMBÜL HANIM — Evet, intihâbım hakkında hiçbir şey söyleyemezsin.

SAFER BEY — Müdafaaya hakkınız var, doğrusu değer.

İŞKİLLİ MEMO — Değer ya! Ne zannettin? Hukukumu vikaayede hakkı var. Beyefendi, beyefendi, bana bakmanız a! Bu hareketiniz hiçbir cihetle kanuna muvafık değildir. Şikâyete dahi hakkım var. Eğer akıllı, dirâyetli bir adam olmayaydım, görecektin ki ne kanlar dökülecekti.

SAFER BEY — Ne şikâyeti be? Ayı gibi ne homurdanıyorsun?

İŞKİLLİ MEMO — Ziyade lâkırdı ne lâzım? Kocuzduğum yeri bilirsin a! Sende vicdan yok mu? Günah bilmez misin? Allahtan korkmaz! Hiç düşünmedin mi ki karım benim karımdır. Sonra da gözümün önünde, yüzüme karşı, âşikâr olarak... Süphanallah! Beyefendi, bu ettiklerin Müslümanlığa yakışır mı?

SAFER BEY — Yanlışınız var. Karım olduğunı işittik, ona muhabbet etmektense...

SÜMBÜL HANIM — Ah! hain, meramını da bilirsin.

SAFER BEY — Ne zannediyorsunuz? Göya ona şüphe verecek bir efkârda bulunur muyum kıyas edersiniz? Hayır efendim, o kadar da ednâ değilim.

SÜMBÜL HANIM — Söyle. İşte kendisine söylesen e! O sana cevabını verir.

İŞKİLLİ MEMO — (Sümbül Hanıma) Aman Hanımefendi, siz beni benden ziyade vikaaye ediyorsunuz, siz cevap veriniz.

YİRMİ İKİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, SAFER BEY, İŞKİLLİ MEMO,
KAMER HANIM, DÜRDANE

KAMER HANIM — Hanımefendi, göya kıskandığımdan hiddetleniyorum zannetmeyiniz. Fakat beni aldatamazsınız. Olup bitenlerin cümlesinden haberim var. Siz daha çocuksunuz, bilmezsiniz, lâkin öğrenin: başkasının malına göz dikmek iyi değildir, başkasının sevdiğini elinden almak haramdır.

SÜMBÜL HANIM — Doğrusu pek tuhaf. Kendi de ikrâr ediyor.

İŞKİLLİ MEMO — Cehennem ol şuradan, postal! Senden rey soran oldu mu? O beni teşâhüb ediyor. "Zamparamı elimden alı" diye korktun da mı buraya geldin?

SÜMBÜL HANIM — Korkmayınız efendim, benim kimşenin malında gözüm yoktur. (Safer Beye) Yalan mıymış? Hâlâ inkârda ısrar edecek misiniz?

SAFER BEY — Canım bu ne acayip lâkırdılar?

DÜRDANE — Vallah âdeta muamma. İki saattir şuracıkta kulak misafiri oldum, bir şey anhyamadım. İş gittikçe doluyor. Ben lâkırdıya karışmayınca olmayacak. (Safer Beyle Sümbül Hanımın arasına girer) Suallerime cevap veriniz. Sırayla. Lâkırdıyı karıştırmayınız. (Safer Beye) Beyefendi, evvelâ siz söyleyiniz bakalım. Sizin Hanımefendiye bulduğunuz kabahat nedir?

SAFER BEY — Ne olacak, beni bırakıp da başkasına vardı. Ben, babası başkasına veriyormuş diye işitip İzmit'ten koşayım geleyim de, kendini kocaya varmış bulayım...

DÜRDANE — Kocaya mı varmış? Kime?

SAFER BEY — (İşkilli Memo'yu göstererek) İşte şuna.

DÜRDANE — Şuna ha!

SAFER BEY — Öyle ya! Öyle ya!

YIRMI İKİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, SAFER BEY, İŞKİLLİ MEMO,
KAMER HANIM, DÜRDANE

KAMER HANIM — Hanımefendi, göya kıskandığımdan hiddetleniyorum zannetmeyiniz. Fakat beni aldatamazsınız. Olup bitenlerin cümlesinden habirim var. Siz daha çocuksunuz, bilmezsiniz, lâkin öğrenin: başkasının malına göz dikmek iyi değildir, başkasının sevdiğini elinden almak haramdır.

SÜMBÜL HANIM — Doğrusu pek tuhaf. Kendi de ikrâr ediyor.

İŞKİLLİ MEMO — Cehennem ol şuradan, postal! Senden rey soran oldu mu? O beni tesâhüb ediyor. "Zamparam elinden alır" diye korktun da mı buraya geldin?

SÜMBÜL HANIM — Korkmayınız efendim, benim kimsenin malında gözüm yoktur. (Safer Beye) Yalan mıymış? Hâlâ inkârda ısrar edecek misiniz?

SAFER BEY — Canım bu ne acayip lâkırdılar?

DÜRDANE — Vallah âdeta muamma. İki saattir şuracıkta kulak misafiri oldum, bir şey anlıyamadım. İş gitlikçe doluyor. Ben lâkırdıya karışmayınca olmayacak. (Safer Beyle Sümbül Hanımın arasına girer) Suallerime cevap veriniz. Sırayla. Lâkırdıyı karıştırmayınız. (Safer Beye) Beyefendi, evvelâ siz söyleyiniz bakalım. Sizin Hanımefendiye bulduğunuz kabahat nedir?

SAFER BEY — Ne olacak, beni bırakıp da başkasına vardı. Ben, babası başkasına veriyormuş diye işitip İzmit'ten koşayım geleyim de, kendini kocaya varmış bulayım...

DÜRDANE — Kocaya mı varmış? Kime?

SAFER BEY — (İşkilli Memo'yu göstererek) İşte şuna.

DÜRDANE — Şuna ha!

SAFER BEY — Öyle ya! Öyle ya!

KAMER HANIM — Her halde ben hâlâ korkmadayım. Korkum her ne kadar tatlı bir korku ise de, acaba yanlış mıdır? diye korkuyorum.

İŞKİLLİ MEMO — (Karısına) Gel, abla! Birbirimizi temizlesek acaba nasıl olur? Bilirsin ki bu bâbda benim fedakârlığım ziyadedir. İstersen bu pazarlığı kabul et.

KAMER HANIM — Peki. Fakat bir şey duyacak olursam o zaman gerçekten takarım ha! Gözünü aç.

SÜMBÜL HANIM — (Bu esnada Safer Beyle yavaş yavaş konuştuktan sonra) Aman Yarabbi! Öyleyse ben haltettim. Belânın büyüğüne şimdi düştük. Sen beni aldatmışsın zanniyle gûya intikam almak için babamın emrine itaat ettim. Teklif etmekte olduğu herifi kabul edeceğime söz verdim. Aman şimdi nasıl ederiz? İşte kendi de geliyor.

SAFER BEY — Korkmayınız, o bana söz verdi, sözünden dönmez.

YIRMI ÜÇÜNCÜ MECLİS

**VELİ BABA, SÜMBÜL HANIM, SAFER BEY,
İŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM, DÜRDANE**

SAFER BEY — Efendimiz hazretleri, kulunuz henüz avdet ettim. Muhabbetim kemâfissâbık bâkidir. Sümbül Hanımın bendenize akdi hakkında etmiş olduğunuz va'di icrâ buyuracağımıza ümid-vârım.

VELİ BABA — Beyefendimiz hazretleri, henüz avdet etmişsiniz, muhabbetiniz de kemâfissâbık bâki imiş. Sümbül Hanımın zâtınıza akdi hakkında etmiş olduğumuz va'di icrâ buyuracağıma ümid-vâr olma. Yağma yok!

SAFER BEY — Ne demek? Siz va'dinizi böyle mi ifa edersiniz?

VELİ BABA — Evet efendim, ben vazifemi ifa ederim. Diğer tâlibi zuhur etmezse, kız yine benimdir.

SÜMBÜL HANIM — Benim en büyük vazifem, peder-i azizimin etmiş olduğu va'di yerine getirmektir.

VELİ BABA — Ne halt ettin! Ne halt ettin! Benim emirlerime böyle mi itaat edeceksin? Haniya biraz evvel sen bana Burgucu'nun oğluna varırım demedin mi? Hah! işte Burgucu da geliyor. Biz düğüne başhyalım da sen de gör.

YIRMI DÖRDÜNCÜ MECLİS

EVVELKİLER, BURGUCU

VELİ BABA — Hoş geldin, Burgucu Baba. Gel bakalım.

BURGUCU — Hoş bulduk, Velî Baba canım. Olanlardan haberin var mı? Bu sabah bir havadis işittim, size etmiş olduğum va'di feshediyorum. Bizim katır ne halt etse iyi! Üç aydan beri Ayşe Hanımın kızını nikâh etmiş alması da, bizim haberimiz yok. Bense senin kızı alacaktım ve öyle de va'detmiştim. Va'dimin icrasında bulunmak için onu tatlik ettirirdim ama ne çare ki, Ayşe Hanım senden zengindir.

VELİ BABA — Evet, Burgucu Baba, senin de olanlardan haberin var mı? Bu sabah bir havadis işittim, size etmiş olduğum va'di feshediyorum. Bizim postal ne halt etse iyi! Üç aydan beri Safer Beyi seviyormuş da, bizim haberimiz yok. Bense senin oğluna verecektim ve öyle de va'detmiştim. Va'dimin icrasında bulunmak için tatlik ettirirdim ama ne çare ki Safer Bey senin oğlundan güzel.

BURGUCU — Oh! pekâlâ! Allah dirlik düzenlik versin.

VELİ BABA — Allaha emanet ol, Burgucu Baba! Allah sizinkileri de birbirine bağlasın.

SAFER BEY — Allah bilir, sevincimden çıldıracağım.

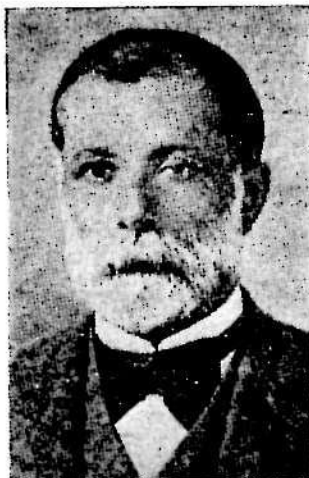
VELİ BABA — Haydi bakalım, çocuklar, düğüne başhyalım! Biriniz gidin de İmam Efendiye haber verin.

(Cümlesi gider.)

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Buyurunuz efendim! De-

diğim miyim, değil miyim? Şimdi olmadığuma kandınız a! İşte gördünüz ki ufacık bir şey insana büyük büyük işkiler veriyor. Onun için, bu vaka hatırimzda kalsın da, böyle şeyleri gözünüzle dahi görseniz inanmayın.

S O N

Teodor Kasap
(Aylık Ansiklopedi, 1944, c. I, No. 4, s. 127)

İstanbul Sahibi Teodor Kasap Ağa-
sının İstanbul ahalisinin ahlâkını tehzib [düzeltmek]
için Ankara tarıdıyle [yoliyle] Kayseriyye'den Dersaa-
det'e [Kayseri'den İstanbul'a] sûret-i vürûdu [gelis-
tarzı].

İstikbal [İstikbal gazetesini] sahibi Teodor Kasap Ağa-
sının İstanbul ahalisinin ahlâkını tehzib [düzeltmek]
için Ankara tarıdıyle [yoliyle] Kayseriyye'den Dersaa-
det'e [Kayseri'den İstanbul'a] sûret-i vürûdu [gelis-
tarzı].

(Hayal, 9 Eylül 1291 [21 Eylül 1875], No. 199)

Teodor Kasap (1835 - 1905) ın edebiyatımızda özel bir yeri ve önemi vardır. Türkçe ilk eğlence gazetesini ve daha başka birçok gazeteyi çıkarmış, siyaset, toplum ve edebiyat sorunlarını ileri bir görüşle ele almıştır. Teodor Kasap'ın tiyatro konusunda da çok ilgi çekici düşünceleri vardı. Molière'in Cimri adlı komedyasını halk arasında cimrilik örneği diye anılan **Pinti Hamit'e** uygulayarak türkçeye aktarmıştır. **İşkilli Memo** Molière'in Sganarelle ou le Cocu Imaginaire adlı manzum komedyasından aktarılmıştır. Yayınladığımız örnek denecek kadar güzel bu aktarmayı size Cevdet Kudret Solok gibi titiz bir edebiyat ustası sunmaktadır.